

* * *

ФЕМИНАТИВИТЕ В ПОЛСКИЯ, РУСКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

ЙОАННА САТОЛА-СТАШКОВЯК

ХУМАНИТАРНО-ИКОНОМИЧЕСКА АКАДЕМИЯ В ЛОДЗ
joannasat@op.pl

ВОЙЧЕХ СОСНОВСКИ

ИНСТИТУТ ПО СЛАВИСТИКА – ПАН
wojciech.sosnowski@ispan.waw.pl

Статията представя наблюдения върху функционирането на феминативите в полски, руски и български. Разглеждат се в съпоставителен план феминативните названия за лица по признака професия, длъжност или степен и се представят някои характерни за всеки един от трите езика практики при назоваването на лица от женски пол. Установява се, че в съвременния период употребата на феминативи в полски, руски и български не е равностойна и симетрична. Анализираният лексикален материал показва, че открояващата се до неотдавна значителна междузикова асиметрия по отношение на образуването на феминативни названия намалява, но за сметка на това се запазва практиката за използване на маскулинни форми за назоваването на лица от женски пол (особено в официална комуникация). Посочените тенденции се проявяват и в трите езика, но в по-силна степен в полски и руски, а по-слабо в български.

Ключови думи: феминативи, полски език, руски език, български език, езикова асиметрия, съпоставително изследване, андроцентризъм

FEMINITIVES IN POLISH, RUSSIAN AND BULGARIAN

JOANNA SATOŁA-STASŃKOWIAK

ACADEMY OF HUMANITIES & ECONOMICS IN ŁÓDŹ
joannasat@op.pl

WOJCIECH SOSNOWSKI

INSTITUTE OF SLAVIC STUDIES – PAS
wojciech.sosnowski@ispan.waw.pl

This article aims to study feminitives, which at present are not equivalently and symmetrically used in Polish, Russian and Bulgarian. Contrastive analysis of feminine nouns denoting professions, position or rank has been performed and some strategies characteristic of the languages under study have been presented. As the numerous

examples illustrate, the prominent linguistic asymmetry with respect to the formation of feminine nouns denoting professions decreases each year. However, in official setting masculine nouns are still favoured instead of the existing femininitives. The observed tendencies concern all three languages discussed in the article although they are more prominent in Polish and Russian and are less notable in Bulgarian.

Keywords: femininitives, Polish language, Russian language, Bulgarian language, language asymmetry, contrastive analysis, androcentrism

Видимостта на жените в езика е едно от измеренията на равенството – ако държим на него, просто трябва да употребяваме феминалните форми!
Станислав Кравчик, 2019

1. Въведение

В контекста на равните възможности наличието на феминални названия в езика се възприема като желателно явление, а отсъствието им се определя, най-вече в рамките на т.нар. феминистката лингвистика, като дискриминация. Феминистката лингвистика, основите на която са поставени през 1970 г. с разработките на Мари Ричи Кей в Калифорнийския университет (Ritchie Key 1975), е изследователска област в руслото на джендърните изследвания (gender studies), в която езикът се изучава в неговото отношение към механизмите за дискриминация на жените в общественото пространство. В тази изследователска област вниманието е насочено към ролята на езиковите структури за езиковата репрезентация на представителите на двата пола в аспекта на социалната справедливост. Предмет на проучване са също така сходствата и различията в начините, по които общуват жените и мъжете, във връзка с взаимодействието между представителите на двата пола, със специфичните стилове на изказване, с подбора на езикови средства и с комуникативните стратегии.

Проблемът за превеса на маскулинните над феминалните форми привлича вниманието на представителките на тази изследователска област, сред които са например основателките на немската феминистка лингвистика Луизе Ф. Пуш и Сента Трьомел-Пльоц, на един по-късен етап. Първоначално Сента Трьомел-Пльоц, в стремежа си към социално равенство, възприема в политическата си дейност начин на говорене, характерен за мъжете, като се надява по този начин да постигне равнопоставеност. „Скоро се отказва от този подход за сметка на утвърждаването на женската реч“ (Leszczyńska 2001). Представителките на феминистката лингвистика установяват, че в самата структура на езика са заложили значими елементи за дискриминация на жените. Става дума по-точно за липсата на симетрия при назоваването на лица от двата пола по професии и длъжности; за различията в начина, по който общуват жените и мъжете във връзка с традиционно приписваните им в публичната сфера тематични области (за жените: майчинство, възпитание на децата, домакинство, кулинария, грижи за външния вид, козметика, мода; за мъжете: ремонтни работи, политика,

икономика, обществена дейност, вж. Handke 2008); за комуникативните стратегии при употребата например на: 1) оценъчни сравнения в случаите, когато жени биват сравнявани с мъжете: пол. *podjęła męską decyzję, równy z niej chłop*, рус. *говорить (разговаривать) по-мужски*, бълг. *мъжко момиче*; 2) негативни сравнения, при които на мъже се приписват „женски“ качества (Leszczyńska 2001): пол. *plotkuje jak baba, ryczy jak baba*, рус. *не будь бабой*, бълг. *циври като жена*; 3) определения като пол. *babskie gadanie*, рус. *бабья логика*, бълг. *женска логика*.

Жените в Полша се обявяват най-напред против употребата на посесивни названия от рода на *Staśkowiakowa, Kowalówna, doktorowa*. След това идва ред и на отхвърляне на утвърдения в полското общество обичай за означаване на съпругеска двойка чрез множествената форма от собственото име на съпруга (*pojechali Wojtkowie*, т.е. *Войтек и жена му*) или на множествените форми от мъжколични роднински названия (*wuj* → *wujostwo*, т.е. *чичо и жена му*). Обръща се внимание също на това, че **показатели за маскулинност** (Handke 2008: 150)¹ се приписват не само на вършителите на действието – лица от мъжки пол (*Tomasz i Roman poszli*), но също и на вършителите, които са двойка или множество от разнополови лица (*Ewa i Jan poszli; Teresa i Adam są serdeczni*). Маскулинност се сигнализира чрез граматични средства и когато в двойката (множеството) някой от одушевените вършителите е нелице от мъжки пол (*Ania i kot zmierzali w stronę domu*).

Квирина Хандке отбелязва: „Въпреки утвърдения си престиж като домакиня жената дълго време е била в неравнопоставена позиция спрямо общественото положение на мъжа – в правно-материален и обществено-традиционен смисъл. Това е причина за постоянно възобновяващите се в историята борби за правата на жените. Въпреки че тези начинания дават резултат и в една или друга степен е постигнато равновесие между положението на жената и на мъжа в обществото, и до днес са запазени голям брой реликти от многовековната асиметрия, която впрочем се проявява доста отчетливо в езика.“ (Handke 2008: 145–146).

2. Феминативи

Под понятието *феминативи* (пол. *feminatywa*, рус. *феминитивы*) разбираме „съществителни имена за назоваване на професии и функции, изпълнявани от жени, които се образуват най-често от съответните названия от мъжки род с помощта на суфикс от категорията *feminativum* или непосредствено от глаголи с помощта на сложен суфикс от категорията вършителите на действието“ (Łaziński 2006: 246). Регулярната деривация на феминативи води до запазване на равновесието при езиковото отразяване на аспектите на пола.

Цел на представяната статия е да се анализират в съпоставителен план феминативите в три съвременни славянски езика – полския, руския и българския. Проследява се актуалното състояние във функционирането на фе-

миналните названия за професии, длъжности и степени в трите езика и се очертават междуезиковите сходства и различия в това отношение. Анализираният материал е ексцерпиран от традиционни и електронни периодични издания, от форуми, блогове и социални медии в интернет, от националните корпуси на трите езика, както и от научната литература, в която са привлечени феминативи като обект на описание или като илюстрация за определен лингвистичен проблем.

Въпросът за функционирането на феминативите в славянските езици привлича вниманието на редица учени. За полския език този проблем е разглеждан в различни аспекти от Марек Лажински (Łaziński 2006), Квиринна Хандке (Handke 2008), Ян Мьодек (Miodek 2010), Малгожата Карватовска и Йоланта Шпира-Козловска (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2010), Йежи Бралчик (Bralczyk 2014); за руския – от Юлия Шемчук и Александра Андреева (Шемчук, Андреева/Shemchuk, Andreeva 2013), Анна Василева (Васильева/Vasil'eva 2016), Вероника Беркутова (Беркутова/Berkutova 2017), Максим Кронгауз (Кронгауз/Krongauz 2018), Ирина Фуфаева (Фуфаева/Fufaeva 2018), Александър Пиперски (Пиперски / Piperski 2018); а за българския – от Любомир Андрейчин (Андрейчин/Andreychin 1969, 1974), Ванина Сумрова (Сумрова/Sumrova 2001–2002, 2018), Паола Бокале (Бокале/Bokale 2009), Владко Мурдаров (Мурдаров/Murdarov 2011, 2012), Борислав Георгиев (Георгиев/Georgiev 2012), Йоанна Сатола-Сташковяк (Satoła-Staškowiak 2018) и др. В изследванията на тези учени се акцентира върху спецификите в стилистичните характеристики и сферите на употреба на феминативите, както и върху разнообразието от лингвистични подходи при изучаването на тази група имена.

В значително променените условия на обществения живот в Полша, Русия и България в края на 20. и началото на 21. век жените имат възможност да заемат всички достъпни професионални позиции. Естествено би било това да намери отражение и в езика. Както в полски, така и в руски и в български днес протичат засилени словообразователни процеси в областта на феминалните названия по професии и длъжности. Значителна част от неологизмите, функциониращи в медийния дискурс, се отнасят към кръга на феминативите.

Основен проблем в съвременната комуникация е липсата на формална кодификация на феминалните деривати. Нови феминативи се образуват най-често интуитивно от носителите на езика, появяват се с различна честота в писмени текстове и в устната реч, а впоследствие утвърждават употребата си или биват отхвърлени. Задача на езиковедите е да кодифицират нормите за образуване на този род названия.

За всички съвременни славянски езици е характерна употребата на мъжки род при обозначаването на смесени множества от лица (дори когато жените преобладават по численост в съответното множество). Проявите на маскулинизация са застъпени по-широко в някои от езиците (като пол-

ския, руския и българския) и по-ограничено в други (като чешкия и словашкия, в които деривация на феминални названия от мъжкородови съществителни за лица се извършва редовно и безпрепятствено).

Обикновено се смята, че необходимостта от намаляване или отстраняване на асиметрията при назоваването на жени и мъже се подкрепя най-вече от феминистките кръгове. Това виждане обаче е твърде опростено. Редица изследователи и изследователки с основание подчертават, че е важно не толкова да се постигне по-голяма симетричност при езиковото отразяване на аспектите на пола, колкото да се предотврати възможната дискриминация чрез езика (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2010: 11–56). Според някои учени използването на съществителни от мъжки род за означаване на жени (особено в случаите, когато съществуват съответни феминални названия) е признак на андроцентризм (Лебедько, Прошина/Lebed'ko, Proshina 2013).

3. Междуетникова съпоставка

Анализът, проведен от нас върху широк езиков материал, показва, че в съвременния период в полския, руския и българския език липсва равностойност и симетричност при функционирането на феминалните названия за професии, длъжности и степени. Както личи от приведените по-долу многобройни примери, открояващата се до неотдавна значителна междуетникова асиметрия при образуването на феминативи намалява, но за сметка на това продължава да се отдава предпочитание (особено в официална комуникация) на употребата на маскулинни форми за означаване на лица от женски пол. Очертаните тенденции се проявяват и в трите разглеждани езика, като са изразени по-отчетливо в полски и руски, а в по-слаба степен – в български.

Първоначалните ни наблюдения върху анализирания материал потвърждават хипотезата, че деривацията на нови феминативи се основава на исторически установения в съответния език инвентар от суфикси, т.е. не се създават нови словообразователни модели, а се активизират вече съществуващите в езика.

3.1. Полски език

В системата на полския език равновесието между мъжкородовите и женскородовите названия за лица е разколебано в полза на маскулинността. Тази особеност е обусловена най-вече от извънезикови фактори. Названията за някои професии като *mechanik*, *spawacz*, *chirurg* нямат женскородово съответствие. Опитите в речта да бъдат наложени феминални деривати от съществителни като *psycholog*, *prezydent*, *minister* пораждат разгорещени дискусии както сред езиковедите, така и сред по-широката общественост (Handke 2008). Отношението към деривацията на феминативи е нееднозначно. В периода на социализма превес взема маскулинизацията, докато преди това – в междувоенните десетилетия – използването на феминални суфикси е широко разпространено. Показателен пример за

това е дериватът *doktorka*, редовно употребяван преди Втората световна война за назоваване на жена с докторска степен (Drujańska 2016).

Въпреки че в съвременния период в полския език активно се образуват феминални названия за професии, длъжности и степени, част от тях биват определяни като феминистичен „новоговор“. За някои от носителите на езика деривати като *reżyserka* или *ministra* звучат странно. Преди време обаче подобно е било отношението и към думи като *poetka*, *akuszerka*, които днес са напълно утвърдени. Най-новите феминативи не са изкуствено създадени, те се вписват в дълголетните традиции за обогатяване на полския език с нови думи. Традицията в образуването на феминативи е добре илюстрирана от Станислав Кравчик, който въз основа на информацията в разработвания в Института за литературни изследвания при ПАН „Речник на полския език от 16 в.“ привежда редица употребявани в миналото феминални названия като *mistrzynie*, *księżna*, както и забравените днес *lotryni*, *morderka*, *kapłanicha* (Krawczyk 2019).

Голяма част от феминалните названия за професии, длъжности и степени са деривати от съответни съществителни от мъжки род (например: *pisarz* и *pisarka*, *urzędnik* и *urzędniczka*, *prawnik* и *prawniczka*). Някои от феминативите се отличават от изходните мъжкородови съществителни по семантика (срв. *dyrektor* (на фабрика) – *dyrektorka* (на детска градина или училище), *położnik* (лекар) – *położna* (медицинска сестра със специализация в акушерството), *sekretarz* – *sekretarka*) или в стилистично отношение (така например думите *prezeska*, *doktorka* се възприемат от по-голямата част от носителите на езика като пейоративно маркирани за разлика от *prezes*, *doktor*). Съотносително название от мъжки род липсва при някои професии, изпълнявани обикновено от жени и смятани в повечето случаи за по-малко престижни: *kosmetyczka*, *niania*, *przedszkolanka*.²

През последните десетилетия се утвърждава виждането, че феминативите със суфикс *-k(a)* са характерни за неофициалната комуникация и са стилистично маркирани (изразяват пренебрежителност). Във връзка с това вместо деривати като *dyrektorka*, *profesorka* се предпочита употребата на хоноративни изрази като *pani dyrektor*, *pani profesor*. Този подход се налага след Втората световна война.

Ограничаването на употребата на феминативи в съвременния полски език се обяснява с това, че между мъжкородовите съществителни за професии, длъжности и степени и дериватите от женски род често е налице семантично несъответствие: *tapicer* ‘тапицер’ – *tapicerka* ‘тапицерия’, *drukarz* ‘печатар’ – *drukarka* ‘печатарска машина’, *tokarz* ‘стругар’ – *tokarka* ‘струг’. Това обуславя избора именно на мъжкородовата форма като „неутрална“ и „по-подходяща“ за назоваването на лица по признака професия, степен или длъжност. Няма случаи, в които феминативът да е „неутрален“ и да се използва и за назоваване на мъже, изпълняващи определена професия.

Мачей Малиновски (Malinowski 2006: 1) и Пьотр Командер (Komander 2017) обръщат внимание на „тривиалността“ на някои феминативи със суфикс *-k(a)*. Авторите посочват, че в продължение на години жените са предпочитали да бъдат назовавани по професия и длъжност със съществителни от мъжки род. Причина за това е, че феминалните названия нерядко изразяват снижаване в ранг или липса на престиж, срв. *profesor* (в университет) – *profesorka* (учителка в гимназия), *mecenas* – *mecenaska*, *doktor* – *doktorka*.

М. Малиновски и П. Командер отбелязват също, че в определени случаи предпочитанията към названията от мъжки род се дължат на фонетични причини. Деривати като *adiunktka*, *architektka*, *pediatrka* например пораждаат произносителни затруднения. М. Малиновски привежда измислени примери за деривати със суфикс *-ini* като *chirurgini*, *dramaturgini*, *kierowczyni*, които според него са неблагозвучни и смехотворни.

Нееднозначна оценка получават също феминативите от типа *ministra*, *premiera*. Противниците на тяхната употреба изтъкват довода, че по структура те съвпадат с падежни форми на съответните мъжкородови съществителни.

Въпреки че употребата на феминативи не се приема еднозначно в обществото, в проучените от нас източници се откриват множество примери за нови феминални названия като *socjolożka*, *polityczka*, *marszałkini* и дори *weterynarka* (Kozak 2012). Появата на неологизми от този тип отразява промените в езика и в съвременната действителност, резултат от които е разколебането при избора на конкретни форми дори в случаите, когато става дума за отдавна утвърдени в полския език названия за лица от женски пол. На това обръщат внимание Ян Мьодек (Miodek 2010), Пьотр Командер (Komander 2017), Мирослав Мицавка (Muscawka 2001) и Йежи Бралчик (Bralczyk 2014). За целите на представяното изследване бяха събрани множество примери за подобни колебания, като тук ще приведем само три от тях:

(1) *W poniedziałek w Krakowie zmarła profesor [...], historyk, filolog klasyczny, tłumaczka.*³ (*В понеделник в Краков почина професор [...], историк, класически филолог, преводачка.*)

(2) *Wspaniała matka, żona, córka i przyjaciel.* (*Прекрасна майка, жена, дъщеря и приятел.*)

(3) *Nauczycielka zespołu szkół budowlanych, wieloletni dyrektor.* (*Учителка в състава на училищата по строителство, дългогодишен директор.*)

3.2. Руски език

В Русия дискусиата за феминативите се разгаря през 90-те години на миналия век. Тогава се поставя и началото на изследванията в областта на феминистката лингвистика. Проблемът обаче продължава да бъде широко дискутиран и до днес както в езиковедските среди, така и в обществото.

Бъдещето на феминативите в руския език е неясно (Кронгауз/Krongauz 2018).

Историята на руския книжовен език показва, че в руски феминативи се употребяват от древни времена. В езика трайно са се установили такива форми като: *княгиня, царица, героиня*. Съществуват и названия за лица от женски пол, вършители на определени дейности: *банищица, ковровищица, прядилъница*. Руският език разполага също така с названия за професии и длъжности, за които липсват мъжкородови съответствия, срв. *повитуха*. Съвременният руски език е наследил цяла група феминални названия за професии и титли, които са в съответствие с книжовната норма, не изразяват негативни конотации и са стилистично неутрални, срв. *графиня, повариха* и по-новите *трактористка, активистка, стюардеса*. Трябва да се отбележи, че феминалните форми обикновено са образувани от съответни съществителни от мъжки род, но историята на руския език познава и обратните случаи, срв. *медсестра – медбрат, ведъма – ведъмак, доярка – дояр*.

Най-много възражения буди свръхактивността на суфикса *-к(а)* в съвременното словообразуване. Ирина Фуфаева посочва: „Думата *авторка* никога досега не е възниквала в системата на руския език поради това, че не е било възможно да възникне сама; поради това, че тя противоречи на установените шаблони за създаване на думи, на неписаните закони, които не се преподават в училище, които може да бъдат неизвестни дори на лингвистите. Но на подсъзнателно равнище тези закони са познати на всички (е, на почти всички) носители на езика.“ (Фуфаева/Fufaeva 2018).

Цитираната авторка разглежда формите със суфикс *-к(а)* като полонизми. Трябва обаче да се подчертае, че употребата на отдавна утвърдени в езика думи като *посудомойка, кухарка* не буди такива възражения, както някои съвременни иновации като *режиссёрка, директорка* и др.

В руския език са познати също така два модела за образуване на съществителни за назоваване на съпруги на мъже, занимаващи се с определена дейност. Когато става дума за престижни професии и длъжности, производството на такива съществителни се извършва със суфикс *-ша* (например *капитанша, адмиралша, губернаторша*), а за професии с по-нисък ранг – със суфикс *-ха* (напр. *дворничиха, слесариха, мелничиха*).

През 20. век употребата на феминативи е норма в два случая: когато се отнася, първо, за традиционни „женски“ професии (*доярка, акушерка*), и второ, за сфери, в които жените заемат важно място (*спортсменка, студентка*). Неутрални са също и ред други феминални названия като *писателница, преподавателница, учителница*. Въпреки това обаче наложените в съветския период стилистични принципи изискват в официални документи да бъдат употребявани съответните съществителни от мъжки род. В такива случаи феминалността се сигнализира чрез това, че съществителното от мъжки род остава неизменяемо, срв. например в именителен падеж: *каси́р Сидорова, бухгалте́р Кузнецова*, в косвени падежи:

без *кассир Сидоровой*, *к кассир Сидоровой*, *с кассир Сидоровой* и т.н. И днес във всички официални ситуации е прието за назоваване на лица от женски пол по професия или длъжност да се използват маскулинни форми, като така се приписва по-висш ранг на лицето.

В периода от края на 20. век насам в руския език протича засилена деривация на нови феминативи. За тази цел се активизират исторически установените словообразователни възможности на езика, в частност словообразователните модели със суфикси *-к(а)*, *-ниц(а)* и *-щиц(а)*, *-и(ца)*, *-ш(а)*, *ин(я)*, *-есс(а)*, *-ис(а)*, *-их(а)*.

В анализирания езиков материал най-широко застъпени са новите феминативи със суфикс *-к(а)*: *тренирка*, *лекторка*, *комментаторка*, *модераторка*, *директорка*. Това се дължи на няколко причини. Първо, този суфикс е най-неутрален в стилистично отношение. Лексеми като посочените по-горе *доярка*, *студентка*, *спортсменка* и пр. не носят никакви негативни конотации. Стилистично маркирани са само отделни образувания с наставка *-к(а)* като изразяващите пренебрежителност съществителни *училка* ‘учителка’ и *химичка* ‘учителка по химия’. Второ, този суфикс има съответствия в останалите славянски езици (български, полски, чешки и др.) и е много продуктивен. И трето, възможните семантични ограничения при неговото прилагане са минимални, срв. *футболка* ‘спортна блуза’, *финка* ‘вид нож’, *партнёрка* ‘партньорска програма’. Някои образувания по разглеждания словообразователен модел имена не успяват да се утвърдят в езика. Това се отнася например за съществителното *товарка*, производно от *товарищ*, на мястото на което обаче се появява дериватът *товарищка*. От друга страна, активизират се някои по-отдавна познати феминативи, образувани по този модел, като *танцорка*, *актёрка* (вместо *танцовщица*, *актриса*).

Продуктивен е също така словообразователният модел с наставка *-ниц(а)*: *деятельница*, *айтишница*, *предприимателница*, *обозревателница* и др. Изборът на този суфикс се мотивира от това, че по-голямата част от образуванията с него имена, функциониращи още през 20. век, са стилистично неутрални (например *учителница*). Суфиксът е познат отдавна в историята на езика (срв. *жница*). Ограниченията в употребата му са свързани със споменатата по-горе стилистична опозиция: в официално-деловия стил за назоваване на лица от женски пол се предпочита употребата на съществителни от мъжки род в неизменяема форма (срв. *руководитель компании Иванова*), във връзка с което в медийния дискурс често може да се срещнат формулировки като: *Рут Хэндлер (предприимател, президент компании Mattel, создатель куклы Барби)*.

Сходно е положението и с групата съществителни със суфикс *-щиц(а)* като *уборщица*, *продащица*. В официални документи и в обяви за работа обикновено се предпочита употребата на съответните съществителни от мъжки род: *уборщик*, *продавец*. В проучените от нас текстове се натъкнахме на следните нови образувания с този суфикс: *галерейщица*, *сортиров-*

щица, *тестировщица*, *пиарщица* и др. По-рядко използван е суфиксът *-ица*, познат в историята на езика от названия като *царица*, *лётчица*. Сред по-новите деривати с този суфикс са: *докторица*, *физица*, *шефица*.

Анализът на ексцерпирания материал показва, че словообразователните модели с наставките *-ша*⁴ и *-ха* са с доста по-слаба продуктивност. С тези наставки са образувани неологизмите *президентиша*, *кураторша*, *судьиха*. Причините за ниската продуктивност на разглежданите словообразователни модели са най-вече от стилистично естество. Функциониращите през 20. век имена със суфикси *-ша* и *-ха* са стилистично маркирани като разговорни (*педикюрша*) и изразяващи пренебрежителност (*секретарша*, *администраторша*). Налице са и семантични ограничения, тъй като суфиксите *-ша* и *-ха* служат предимно за образуване на имена със значение 'съпруга на човек, занимаващ се с определена професионална дейност' (*професорша*, *генералша*).

Известна продуктивност показва и суфиксът *-иня*. Той е активен и през 20. век, срв. *филология* и често употребяваното днес в различни блогове съществително *гинекология*. В анализирания материал се откриват още примерите *философиня*, *културология*, *министриня*.

В руския език продължава да функционира и интернационалният суфикс *-есса* (фр. *-esse*; ит. *-essa*): *авторесса*, *министресса*, *деканесса*. Пониската му честотност се дължи на социокултурни причини. Още през 20. век по примера на Марина Цветаева руските поетеси са предпочитали да се назовават с думата *поэт* и са отхвърляли определението *поэтесса*. Най-рядка употреба в анализирания материал има суфиксът *-иса*: *директриса*, *актриса*, *инспектриса*.

Сред неологизмите за означаване на лица от женски пол по признака професия, длъжност или степен се откриват и някои субстантивирани форми като *учёная*, *пожарная*.

Анализът на ексцерпирания от нас материал откроява още една тенденция. Установява се, че степента на узуализация на феминативите, възникнали през последните три десетилетия, т.е. в периода, когато се засилва употребата на феминални названия, е по-висока от тази на някои по-отдавна известни деривати. Във връзка с това неологизмът *блогерка* не предизвиква толкова негативни реакции сред носителите на езика за разлика например от *авторка*.

3.3. Български език

Както и в останалите славянски езици, в българския феминалните названия за професии и длъжности се образуват обикновено от съответни съществителни от мъжки род. Това е свързано с езиковата традиция. И в българския, както в полския и руския, в някои случаи липсва семантична съотносителност между мъжкородовото съществително и женскородовия дериват (Бабов/Babov 1964). Причините за това са същите като в анализирания по-горе езици.

Във функционалните стилове на българския език се откриват съществени различия в употребата на названията (от мъжки или женски род) за лица от женски пол по признака професия, длъжност или степен. В официално-деловия и в публицистичния стил маскулинните и феминалните названията се използват смесено. Често един и същ референт бива означаван по различен начин, срв: *Финансовият директор на китайската технологична компания е била арестувана. – Директорката на китайската технологична компания е била арестувана.* В първото изречение феминалността е изразена чрез формата на сказуемото, а не чрез съществителното.

В българския език изборът на названия от типа *професорка, министърка, председателка* или *жена професор, жена министър, жена председател* зависи в значителна степен от регистъра на комуникацията – висок или снижен. Употребени в разговорната реч, феминативи като *министърка, президентка, посланичка* не изразяват негативни конотации (Бабов/Vabov 1964; Влахова/Vlahova 2001). В условията на официална комуникация обаче подобни названия конотират пренебрежителност (Влахова/Vlahova 2001) и нисък престиж на лицето, упражняващо дадената професия.

Съществителните от мъжки род от типа на *нотариус, прокурор, адвокат* са носители на две значения: 1) професия или длъжност; 2) лице, упражняващо тази професия или заемащо тази длъжност. При употребата на съществителното в първото от посочените значения граматичният род не е от значение за комуникантите. Показателен пример е следното изречение, приведено от Владко Мурдаров: *За министър на околната среда беше избрана Нона Караджова* (Мурдаров/Murdarov 2011: 1). Срв. също примери като *съдия Петрова, адвокат Николова, нотариус Емилова*, в които съществителното от мъжки род функционира като приложение, и възможността за участие на съответните съществителни в конструкции като: *работи като..., назначена е за..., в качеството си на...* Сходна е ситуацията и в другите два разглеждани тук езика – полския и руския.

Феминативи като *лекарка, учителка, тъкачка*, отнасящи се до професии, които обикновено се свързват с типични за жените занимания, са стилистично неутрални. От десетилетия жените заемат позиции, включващи например грижи за слабите, невръстните или нуждаещите се от помощ. Във връзка с това названията като *медицинска сестра, директорка (на ясла, детска градина, училище)* са отдавна утвърдени в езика. Някои професионални занимания са възприемани в обществото като несвойствени за мъжете: *болногледачка, детегледачка, бродировачка*.

По-различно е положението с професии и длъжности, смятани за елитни, до които жените имат достъп сравнително по-отскоро: *президентка, министър-председателка, премиерка*. В българския език се открива асиметрия между названията от мъжки и от женски род, недостатъчно адекватно отразяване на съвременните реалии (Георгиев/Georgiev 2012) или избягване на употребата на феминативи.

Проявите на маскулинизация в съвременния български език се засилват в периода след Втората световна война. Някои езиковеди (Мурдаров/Murdarov 2011; Бокале/Vokale 2009; Влахова/Vlahova 2001) критикуват това явление, определяйки го като неестествено. Смята се, че основна причина за разширяването на обхвата на маскулинизацията е силното влияние на руския език. Под руско влияние се разпространява употребата също така на конструкции от типа *жена директор, жена герой, жени шофьори* (срв. в руски *женщина-космонавт, женщина-шофёр, женщина-президент*) (Андрейчин/Andreychin 1969; Андрейчин/Andreychin 1974; Бабов/Babov 1964: 213). От друга страна, роля за засилване на маскулинизацията има и езиковата мода, както и необходимостта от диференциране на изразните средства, характерни за отделните функционални стилове. В българския език в разговорната реч и в официално-деловия стил феминативите имат различна честота на употреба.⁵

Деривацията на феминативи в българския език не поражда особени проблеми с изключение на известни произносителни трудности (при форми като *архитектка*), сходни с тези, описани по-горе за полския език.

В българския език съществуват утвърдени словообразователни модели за образуване на феминални названия. Въпреки това обаче при назоваването на лица от женски пол по признака професия, длъжност или степен често се отдава предпочитание на съществителните от мъжки род (*професор, прокурор, адвокат*) за сметка на производните от тях феминативи със суфикс *-к(а)* (*професорка, прокурорка, адвокатка*).

3.4. Изводи

Както полският, така и руският и българският език разполагат с разнообразни словообразователни механизми за образуване на феминативи. Въпреки това обаче в нито един от разглежданите езици не съществува симетрия между маскулинните и феминалните названия по признака професия, длъжност или степен. Съответстващите си названия от мъжки и от женски род нерядко се диференцират в семантично или стилистично отношение. От друга страна, при означаването на лица от женски пол тези названия много често биват употребявани смесено.

Съпоставката на трите езика показва, че в руския език въпреки богатите словообразователни възможности, заложи в неговата система, е налице най-голяма непоследователност в производството на феминативи, тъй като липсва регулация на принципите за това. Засилената деривация в областта на феминалните названия в съвременния период свидетелства за възникнала в обществото необходимост от означаване на определени явления от извънезиковата действителност. Оформят се цели редове от нови деривати – словообразователни синоними (като *физица, физичка, физикеска*) или дублети (като *врачиня – врачца*, заместващи негативно конотирания дериват *врачиха*). Всичко това свидетелства, че носителите на езика активно търсят адекватни форми за назоваване на лица от женски пол по

признака професия, длъжност или степен. В полския език също се наблюдава активизиране на словообразователните процеси в областта на феминативите. Част от новообразуваните названия обаче не са приемливи по различни причини: някои са проява на езиковата мода, други изразяват по-нисък престиж на означаваното лице (срв. *pani prezes – prezeska, pani rektor – rektorka*), при трети е налице семантично несъответствие (*tirowiec – tirówka, drukarz – drukarka, dziekan – dziekanka*), други пък пораждат произносителни трудности (*foniatrka, adiunktka, pediatrka*). Тенденцията за ограничаване на употребата на феминативи се проявява и в българския език, но в сравнително по-слаба степен. И в трите разглеждани езика обаче се запазва практиката за използване на маскулинни форми при назоваването на лица от женски пол по признака професия, длъжност или степен. Това е свързано със стремежа да се подчертае престижността и значимостта на професионалната позиция.

Интересно е, че данните от националните корпуси на трите езика показват известно разширяване на кръга от феминативи, към чиято употреба носителите на езика се отнасят положително. Възможно е практиката за използване на маскулинни вместо феминални форми постепенно да бъде ограничена. Затова е необходимо съвременните езикови тенденции да бъдат внимателно проследявани.

Сред езиковедите в Полша, Русия и България има застъпници на двете противоположни позиции: за придържане към „традиционните“ начини за назоваване на лица от женски пол по признака професия, длъжност или степен или за по-широко въвеждане на феминалните названия като пол. *filozofka, ministra, prezydentka*, рус. *филологиня, айтишниця, директриса*, бълг. *президентка, посланичка*. Все пак коя от тези практики ще се наложи, зависи най-вече от нагласите на носителите на съответния език. Определяща роля има честотата на употреба на съответните названия. Ако се утвърди тенденцията за по-широка употреба на феминативите като пол. *psycholożka, naukowczyni, chirurgini*, рус. *дизайнерша, гинекологиня*, бълг. *министърка, професорка*, то тези думи ще бъдат приети от езиковата норма.

Начинът, по който съответната езикова общност възприема света, в това число и аспектите на половото разделение, се определя до голяма степен от езика. Във връзка с това нововъзникващите феминални названия не бива да бъдат отхвърляни, тъй като противопоставянето на всякакъв род дискриминация следва да бъде подкрепяно.

4. Заключение

Феминистката лингвистика възниква и се развива през втората половина на 20. век първоначално в страни като Швеция, Германия и САЩ, а впоследствие в цяла Европа и в други части на света. Цел на тази изследователска дисциплина е да се противодейства на езиковите прояви

на андроцентризм – явление, познато на повечето култури и закрепено исторически в патриархалното устройство на обществото.

Днес, в първите десетилетия на 21. век, в различните обществени групи и в различните езици се наблюдават разнородни тенденции, свързани с навлизането и функционирането на феминални названия. Активното създаване и използване на феминативи, както и обратното – отхвърлянето на тяхната употреба, свидетелстват за нагласите в съвременното общество по отношение на пола и релациите между половете, свързани с начина на общуване между мъжете и жените и с взаимното приписване на определени характеристики чрез средствата на езика.

Езикът е тясно свързан с мисленето, затова в ситуацията на променящи се обществени нагласи към новите явления може да се издигне хипотезата, че образуването, активното използване и кодифицирането на феминални названия за професии и длъжности в отделните езици може да доведе в недалечно бъдеще до отгласване от андроцентризма в културата – явление, което до този момент продължава да бъде отчетливо проявено в езиковите форми и структури.

Изцяло от носителите на езика зависи дали новите феминативи ще бъдат напълно възприети и оценени като стилистично неутрални. Лингвистите, които изследват съвременните езикови процеси, имат задачата да описват новите явления и да подпомагат осъзнатия избор на адекватни езикови средства за назоваването на лица от женски пол чрез кодифициране на езиковите норми.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ „През първата половина на 20. в. в полската граматична терминология бяха разпространени термините „мъжколичен род“, т.е. личен, и „женскопредметен“ род, т.е. предметен, което също е показателно за несиметричността в езиковото отразяване на пола“, посочва авторката (Handke 2008: 150).

² Ситуацията тук е аналогична с тази в българския език.

³ <https://ksiazka.net.pl/odeszla-profesor-maria-dzielska>

⁴ На друго мнение е цитираната по-горе авторка Ирина Фуфаева. Според проведено от нея корпусно изследване суфиксът *-ша* има сравнително висока честотност в Руския национален корпус: *дизайнерша, блогерша, диггерша, руферша, продусерша, дистрибуторша, менаджерша, хакерша*.

⁵ По-различно е положението в полския език, където стиловата диференциация отстъпва място на идеологически фактори и използването на феминативи е характерно най-вече за речта на представителите на либералните и левите кръгове.

ЛИТЕРАТУРА

Андрейчин 1969: *Андрейчин, Л.* Обръщения към служителки жени. – *Български език*, кн. 1, с. 59–60.

- Андрейчин 1974: *Андрейчин, Л.* Защо продължаваме да назоваваме и титулуваме жените с форма за мъжки род? – *Български език*, кн. 5, с. 440–441.
- Бабов 1964: *Бабов, К.* Думите в руски език „космонавт – жена-космонавт“ и техните български съответствия. – *Български език*, кн. 2, с. 209–214.
- Беркутова 2017: *Беркутова, В.* Феминитивы в русском языке: лингвистический аспект. <<https://docplayer.ru/44005004-Feminitivy-v-russkom-yazyke-lingvisticheskiy-aspekt.html>> [20.02.2019].
- Бокале 2009: *Бокале, П.* Професор или професорка? Родът на имената, означаващи професии в украинския и българския език. – *Езиков свят*, кн. 1, с. 7–29.
- Васильева 2016: *Васильева, А.* Наименования лиц женского пола в русском языке конца XX – начала XXI веков: семантика, структура, функционирование. Автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Москва.
- Влахова 2001: *Влахова, Р.* За някои особености на хонорификативната система в СБКЕ. – В: *Българският език през XX в.* София, АИ „Проф. М. Дринов“, с. 262–265.
- Георгиев 2012: *Георгиев, Б.* Мъжкият и женският род при съществителни за професии и длъжности. <<https://bogeo.net/2012/03/12/gender2/http://sophijski.wordpress.com/2012/03/12/gender2/>> [21.09.2018].
- Кронгауз 2018: *Кронгауз, М.* „Авторка“, „нянь“ и други феминитивы. Интервю с лингвистом Максимом Кронгаузом. <<https://chrdrk.ru/other/feminitivy/>> [29.03.2018].
- Лебедько, Прошина 2013: *Лебедько, М. Г., З. Г. Прошина* (ред.). Словарь терминов межкультурной коммуникации. Москва, ФЛИНТА, Наука.
- Мурдаров 2011: *Мурдаров, В.* Тази продавач днес обслужи една адвокат и една министър. Развитие на езика или осакатяване на езика. <http://www.legalworld.bg/25351.tazi-prodavach-dnes-obsluji-edna-advokati-edna-ministryr*.html> [21.09.2018].
- Мурдаров 2012: *Мурдаров, В.* Граматически колебания при новозаетите чужди думи. – В: *Магията на думите. Езиковедски изследвания в чест на проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова.* София, АИ „Проф. М. Дринов“, с. 287–289.
- Пиперски 2018: *Пиперски, А.* В русском языке многим не хочется считать мужской род немаркированным: лингвист Александр Пиперски об использовании феминитивов. <https://takiedela.ru/news/2018/01/22/feminitives_linguo/> [22.01.2018].
- Сумрова 2001–2002: *Сумрова, В.* Проблемът за маскулинизацията на съществителните имена. – *Български език*, кн. 1, с. 120–125.
- Сумрова 2018: *Сумрова, В.* Новите феминални названия в българския език. София, Изд. на БАН „Проф. М. Дринов“.
- Фуфаева 2018: *Фуфаева, И.* Пани авторка, или о нечаянном эксперименте с русскими суффиксами. <<https://trv-science.ru/2018/07/31/o-nechayannom-eksperimente-s-russkimi-suffiksami/>> [31.07.2018].
- Шемчук, Андреева 2013: *Шемчук, Ю., А. Андреева.* Феминизация лексических изменений как проблема гендерной лингвистики. – *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*, 2, с. 86–92.

- Bralczyk 2014: *Bralczyk, J.* “Premiera, megiera, hetera”. Prof. Bralczyk: już łatwiej być ministram. <<https://www.tvp.info/16784222/premiera-megiera-hetera-prof-bralczyk-juz-latwiej-byc-ministra>> [21.09.2018].
- Dryjańska 2016: *Dryjańska, A.* Przodkini, reformatorka, twórczyni. Żeńskie nazwy doczekały się własnego słownika. <<http://natemat.pl/171807,przodkini-reformatorka-tworczyni-zenskie-nazwy-doczekaly-sie-wlasnego-slownika>> [21.09.2018].
- Handke 2008: *Handke, K.* Językowe wyznaczniki płci. Socjologia języka. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2010: *Karwatowska M., J. Szpyra-Kozłowska.* Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim. Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Komander 2017: *Komander, P.* Żeńskie nazwy zawodów, czyli poślica i profesora. <<http://secundum.pl/zenskie-nazwy-zawodow-czyli-kierownica-albo-elektryczka/>> [21.09.2018].
- Kozak 2012: *Kozak, A.* Dorota Sumińska – weterynarka z miłości do zwierząt. <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,11917522,Dorota_Suminska_weterynarka_z_milosci_do_zwierzat.html?disableRedirects=true> [21.09.2018].
- Krawczyk 2019: *Krawczyk, S.* Gender niszczył nasz język już w XVI wieku. <<http://magazynkontakt.pl/gender-niszczyl-nasz-jezyk-juz-w-xvi-wieku.html?fbclid=IwAR2GU5CwtBDdbGG7NmV0q7Plz1aIdlMXMM2Ui286-rtcn2auHRBGn4ro7cI>> [2.03.2019].
- Leszczyńska A. 2001: *Leszczyńska, A.* Feministki o języku. – *Zadra*, 1(6), s. 30–32.
- Łaziński 2006: *Łaziński, M.* O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Malinowski 2006: *Malinowski, M.* Psycholożka, socjolożka, reżyserka. Obcy język polski. <<https://obcyjezykpolski.pl/psycholozka-socjolozka-rezyserka/>> [21.09.2018].
- Miodek 2010: *Miodek, J.* Socjolożka czy (pani) socjolog? <<http://www.gazetawroclawska.pl/artykul/311691,jan-miodek-socjolozka-czy-pani-socjolog,id,t.html>> [21.09.2018].
- Mycawka 2001: *Mycawka, M.* Produktywne formanty słowotwórcze we współczesnej polszczyźnie (wybrane zagadnienia). – In: *K. Machalewski (red.). Współczesna leksyka.* Cz. II. Łódź.
- Ritchie Key 1975: *Ritchie Key, M.* Male/Female Language. Metuchen, N. J., The Scarecrow Press.
- Satoła-Staškowiak 2018: *Satoła-Staškowiak, J.* O imionach i współczesnych nazwach zawodów w perspektywie płci – poglądowy szkic konfrontatywny. – *Językoznawstwo*, 1(12), s. 61–72.

REFERENCES

- Andreychin 1969: *Andreychin, L.* Obrashteniya kam sluzhiteljki zheni. – *Balgarski ezik*, kn. 1, s. 59–60.
- Andreychin 1974: *Andreychin, L.* Zashto prodalzhavame da nazovavame i tituluваме zhenite s forma za mazhki rod? – *Balgarski ezik*, kn. 5, s. 440–441.
- Babov 1964: *Babov, K.* Dumite v ruski ezik “kosmonavt – zhenshhina-kosmonavt” i tehните balgarski saotvetstviya. – *Balgarski ezik*, kn. 2, s. 209–214.

- Berkutova 2017: *Berkutova, V.* Feminitivy v russkomazykye: lingvisticheskiy aspekt. <<https://docplayer.ru/44005004-Feminitivy-v-russkom-yazyke-lingvisti-cheskiy-aspekt.html>> [20.02.2019]=
- Bokale 2009: *Bokale, P.* Profesor ili profesorka? Rodat na imenata, oznachavashiti profesii v ukrainskiya i balgarskiya ezik. – *Ezikov svyat*, kn. 1, s. 7–29.
- Bralczyk 2014: *Bralczyk, J.* “Premiera, megiera, hetera”. Prof. Bralczyk: już łatwiej być ministram. <<https://www.tvp.info/16784222/premiera-megiera-hetera-prof-bralczyk-juz-latwiej-byc-ministra>> [21.09.2018].
- Dryjańska 2016: *Dryjańska, A.* Przodkini, reformatorka, twórczyni. Żeńskie nazwy doczekały się własnego słownika. <<http://natemat.pl/171807,przodkini-reformatorka-tworczyni-zenskie-nazwy-doczekaly-sie-wlasnego-slownika>> [21.09.2018].
- Fufaeva 2018: *Fufaeva, I.* Pani avtorka, ili o nechajannom jeksperimente s russkimi suffiksami. <<https://trv-science.ru/2018/07/31/o-nechajannom-eksperimente-s-russkimi-suffiksami/>> [31.07.2018].
- Georgiev 2012: *Georgiev, B.* Mazhkiyat i zhenskiyat rod pri sashtestvitelni za profesii i dlazhnosti. <<https://bogeo.net/2012/03/12/gender2/>> [21.09.2018].
- Handke 2008: *Handke, K.* Językowe wyznaczniki płci. Socjologia języka. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2010: *Karwatowska M., J. Szpyra-Kozłowska.* Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim. Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Komander 2017: *Komander, P.* Żeńskie nazwy zawodów, czyli poślica i profesora. <<http://secundum.pl/zenskie-nazwy-zawodow-czyli-kierownica-albo-elektryczka/>> [21.09.2018].
- Kozak 2012: *Kozak, A.* Dorota Sumińska – weterynarka z miłości do zwierząt. <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,11917522,Dorota_Suminska_weterynarka_z_milosci_do_zwierzat.html?disableRedirects=true> [21.09.2018].
- Krawczyk 2019: *Krawczyk, S.* Gender niszczył nasz język już w XVI wieku. <<http://magazynkontakt.pl/gender-niszczyl-nasz-jezyk-juz-w-xvi-wieku.html?fbclid=IwAR2GU5CwtBDbGG7NmV0q7Plz1aIdlMXMM2Ui286-rtcn2auHRBGn4ro7cI>> [2.03.2019].
- Krongauz 2018: *Krongauz, M.* “Avtorka”, “njan” i drugie feminitivy. Interv'ju s lingvistom Maksimom Krongauzom. <<https://chrdrk.ru/other/feminitivy>> [29.03.2018].
- Łaziński 2006: *Łaziński, M.* O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lebed'ko, Proshina 2013: *Lebed'ko, M. G., Z. G. Proshina* (red.). Slovar' terminov mezhkul'turnoj kommunikacii. Moskva, FLINTA, Nauka.
- Leszczyńska A. 2001: *Leszczyńska, A.* Feministki o języku. – *Zadra*, 1(6), s. 30–32.
- Malinowski 2006: *Malinowski, M.* Psycholożka, socjolożka, reżyserka. Obcy język polski. <<https://obcyjezykpolski.pl/psycholozka-socjolozka-rezyserka/>> [21.09.2018].
- Miodek 2010: *Miodek, J.* Socjolożka czy (pani) socjolog? <<http://www.gazeta-wroclawska.pl/artykul/311691,jan-miodek-socjolozka-czy-pani-socjolog,id,t.html>> [21.09.2018].
- Murdarov 2011: *Murdarov, V.* Tazi prodavach dnes obsluzhi edna advokat i edna ministar. Razvitie na ezika ili osakatyavane na ezika. <<http://www.legalworldl>

- bg/25351.tazi-prodavach-dnes-obsluji-edna-advokati-edna-ministryr-*.html> [21.09.2018].
- Murdarov 2012: *Murdarov, V.* Gramaticheski kolebania pri novozaetite chuzhdi dumi. – In: *Magiyata na dumite. Ezikovedski izsledvaniya v chest na prof. d.f.n. Lilia Krumova-Tsvetkova.* Sofia, AI “Prof. M. Drinov”, s. 287–289.
- Мысавка 2001: *Мысавка, М.* Produktywne formanty slowotwórcze we współczesnej polszczyźnie (wybrane zagadnienia). – In: *K. Machalewski (red.). Współczesna leksyka.* Cz. II. Łódź.
- Piperski 2018: *Piperski, A.* V russkom jazyke mnogim ne hochetsja schitat' muzhskoj rod nemarkirovannym: lingvist Aleksandr Piperski ob ispol'zovanii feminitivov. <https://takiedela.ru/news/2018/01/22/feminitives_linguo/> [22.01.2018].
- Ritchie Key 1975: *Ritchie Key, M.* Male/Female Language. Metuchen, N. J., The Scarecrow Press.
- Satoła-Staśkowiak 2018: *Satoła-Staśkowiak, J.* O imionach i współczesnych nazwach zawodów w perspektywie płci – poglądowy szkic konfrontatywny. – *Językoznawstwo*, 1(12), s. 61–72.
- Shemchuk, Andreeva 2013: *Shemchuk, Ju., A. Andreeva.* Feminizacija leksicheskikh izmenenij kak problema gendernoj lingvistiki. – *Vestnik Baltijskogo federal'nogo universiteta im. I. Kanta*, 2, s. 86–92.
- Sumrova 2001–2002: *Sumrova, V.* Problemat za maskulinizatsiyata na sashtestvitelnite imena. – *Balgarski ezik*, kn. 1, s. 120–125.
- Sumrova 2018: *Sumrova, V.* Novite feminalni nazvania v balgarskiya ezik. Sofia, Izd. na BAN “Prof. M. Drinov”.
- Vasil'eva 2016: *Vasil'eva, A.* Naimenovanija lic zhenskogo pola v russkom jazyke konca XX – nachala XXI vekov: semantika, struktura, funkcionirovanie. Avtor. ref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. filol. nauk. Moskva.
- Vlahova 2001: *Vlahova, R.* Za nyakoi osobenosti na honorifikativnata sistema v SBKE. – In: *Balgarskiyat ezik prez XX v.* Sofia, AI “Prof. M. Drinov”, s. 262–265.

Превод от полски: Диана Благоева

✉ Проф. д-р хабил. Йоанна Сатола-Сташковак
Хуманитарно-икономическа академия в Лодз
26 Стерлинга, 90-212 Лодз, Полша

✉ Д-р Войцех Сосновски
Институт по славистика, ПАН
Бартошевича 16/17, 00-337 Варшава, Полша

✉ Joanna Satoła-Staśkowiak, dr hab. prof. AHE
Academy of Humanities & Economics in Lodz
26 Sterlinga, 90-212 Łódź, Poland

✉ Wojciech Sosnowski, PhD
Institute of Slavic Studies, PAS
1b/17 Bartoszewicza, 00-337 Warsaw, Poland